

FRA VEKKELSENE PÅ MADAGASKAR AV GABRIEL NAKKESTAD

Det er en stor ting at vi i dag kan tale om fem¹ større vekkelsesbevegelser innenfor Den gassisk lutherske kirkes arbeidsfelt på Madagaskar. Med vekkelse, resp. vekkelser, mener vi det som Det nye testamente mener når det taler om Åndens gjerning ved Ordet slik at det skapes omvendelse og *sinnsforandring*. Når sådan sinnsforandring med nytt liv får plass i mange enkeltpersoner på et sted eller på et geografisk avgrenset område, taler vi om vekkelse eller vekkelser.

Vi anser det ikke for riktig å kalle de store massetilstrømningene til kirke og skole i forrige århundre på Madagaskar for vekkelse i denne forbindelse. Disse massebevegelserne var nemlig følge av herskerbud og hadde meget av politiske og opportunistiske motiver ved seg. At også disse massebevegelserne kunne føre til rikt og sterkt liv i Gud, er et tindrende bevis for Guds veldige og overraskende makt. Og de forteller likeledes meget om misjonærenes visdom, deres dristige frimodighet, deres selvhengivende villighet til innsats og deres beundringsverdige tilpasningsevne.

Anledningen til forkynnelse og undervisning den gang ble nemlig bevislig til en utenkt sterk påvirkning av folkets tankegang, og en eksepsjonelt bred og fast kontakt med heimene og barna over store deler av Madagaskar.² Kristen moral og kristen livsholdning fikk i denne tiden en så anerkjent og grunnfestet posisjon at alle senere tider har kunnet knytte til og bygge videre på den.

Likevel er de nevnte massebevegelserne som myndighetene ved lovforordninger fremkalte i forrige århundre sterkt forskjellige fra de evangeliske vekkelsesbevegelserne som vi her skal se på. De som den gangen sluttet seg til skole og kirke i samsvar med offisielle forordninger, *vant seg fordeler* i samfunnet ved å følge strømmen som

hoffet og myndighetene ledet. Forsømmelse av å delta i søndagens formiddagssamling hvor det var en kirke eller en predikant, var like fram straffbar handling. Slikt førte selvsagt og nødvendigvis mye utvorteshet og navnkristendom med seg. Det kostet mest å la det være.

Helt annerledes i de evangeliske vekkelsesbevegelsene siden. Alle de som er blitt med i vekkelsene som vi her har for oss, har nemlig overalt måttet kjempe seg gjennom tildels voldsom motstand fra sin slekts og sitt samfunns side. Denne ytre motstand, urett og forfølgelse er kommet i tillegg til det som ellers nødvendigvis må brytes med ved all sann omvendelse: det gamle menneskes forderv, syndens iboende makt, det naturlige menneskes uvilje mot å legge sitt liv fram i lyset, og hele gjenfødelsens smerte. Men de vakte har fått nåde til å betale hele prisen. Den tildels rystende syndsbekjennelse og den fulle og frigjørende frelsesvisshet hos vekkelsens folk har ved Guds hjelp sprengt alle konvensjonelle hindringer og satt alle opportune hensyn til side. De timelige tap har de funnet seg i å bære. Vekkelsens folk har – generelt sett – kastet seg ut på de 70 000 favners svimlende dyp – og har funnet at de havnet i Guds frelsesarmer.³ Og så er vekkelsenes mangfoldige og tildels voldsomme vårflom blitt til en fylde som fylte alle eksisterende rørgater i Guds lysverk på Madagaskar, og vel så det. I stedet for katastrofe og villfarelse ble vekkelsene til renselse og overrissing, slik at alt tilsådd åkerland fikk vokstervilkår på en ny og betagende måte, og veldige villmarksvidder ble håpefullt planteland.

La det forresten være sagt at de fem vekkelses-bevegelsene som vi her har for oss, kunne suppleres med dusinvis av mindre kildeveld av kristnes fornyelse og hedningers omvendelse i en hel rekke av våre misjonsdistrikter der ute. Dette vil senere detaljert kirkehistorie-skrivning kunne både påvise og vurdere virkningene av. Her nevner vi bare de fem mest kjente og ruvende – mens vi stadig forventningsfullt venter på enda flere og større ting der ute.

Dertil må det visst også nevnes det ganske underlige at det hittil på tydelig vis fortrinnsvis er den lutherske virksomheten på Madagaskar som har fått seg tildelt de store vekkelses-bevegelsene. Vi er jo slett ikke de eneste i evangeliets tjeneste der ute. Både reformerte,

independenter og kvekere arbeider hver for seg ganske solid og godt. Og enkelte av dem var i arbeide før oss der ute på Solskinnsøya. Vi har også i så måte bare å takke for betroelsene og sette alt inn for fortsatt tjeneste for Gud.

I

Den første av vekkellesbevegelsene på Madagaskar som vi vil se litt nærmere på her, er den som også historisk er den første, nemlig *Soatanàna-bevegelsen*.⁴

Bevegelsen brøt igjennom i 1890-årene i Soatanàna misjonsdistrikt⁵, så å si i hjertet av Madagaskars neststørste folkegruppe, betsiléo, som teller om lag en halv million mennesker.

Nettopp da var det en typisk krisetid der ute. Uår hadde medført underernæring med mye sykdom og nød. I slike tider florerer også alt som hedensk er: medisinnmenn er virksomme og blir rike ved andres nød, og amuletter og tryllemidler blir i skuddet som mulig hjelp mot undergang og død.

Samtidig ble Madagaskar gjort til fransk koloni. Styresettet var strengt militært. Misforståelsenes legio kom i tillegg til alle feilgrep og all famling som en slik okkupasjonstid over alt på jord er full av. Med okkupasjonen fulgte også nyordning hvorved madagasserne skulle tvinges til å betale skatt i vanlig mening av ordet, noe som kjentes utenkelig fornedrende for disse naturbarna. Det er ikke for mye å si at det var en mørk og byrdefull tid for hele folket.

Også den evangeliske misjon kom i en tung krise. Fra å være favorisert av de madagassiske styresmaktene ble den nå etter at Frankrike overtok ledelsen der ute, politisk mistenkeliggjort. Det sørget den romersk-katolske kirken for med de hensynsløse jesuittene som inspirasjonskilde og ledelse. Engelske misjonærer hadde på det tidspunkt drevet evangelisk virksomhet på Madagaskar i omlag 90 år.⁶ De andre evangeliske arbeidslag 30–40 år eller mer. Og bredde i det evangeliske arbeidet var meget stor, og nesten enerådende. Nå ble det hele av jesuittene trukket ned i det politiske kaos. Den som sier seg å være protestant, het det, erklærer seg derved for å være engelskvennlig. Den derimot som sier seg å være katolikk, erklærer seg med det å være franskvennlig!⁷ Og dette til tross for

at den madagassiske befolkning stort sett ikke visste forskjell på fransk og engelsk politikk i det hele tatt. De så bare okkupasjonsstyrkene som presenterte seg her og der etter som det var naturlig. To engelske familier ble skjendet og drept i denne tiden. Det norske misjonsselskaps anlegg på Antsirabe og enkelte andre steder ble skadd ved overfall og brann. Hospital, kirker, skoler, spedalskekolonien og misjonærboliger ble ødelagt eller skadd. Flere kjente det som om tilintetgjørelse av vårt arbeid truet på Madagaskar.⁸

Da var det at Soatanàna-vekkelsen brøt igjennom.

Den begynte med «den ene»: Ràinisôalàmbo. Han hadde vært elev ved en kirkeskole, var blitt døpt, og hadde fått seg plass som menighetsleder. Men han ble skuffet i sin nye tjeneste. Lønnen var det lite hjelp i. Den var aldeles ikke til å bli rik av. Kontrollen med hans tjeneste huet ham ikke. Og så begynte han med det dobbelte spillet: gjorde tilsynelatende sin plikt i «menigheten», men drev samtidig sin gamle geskjeft, nemlig tilvirking og salg av tryllemidler og amuletter.

Under dette enerverende dobbeltspillet ble han alvorlig syk. I den begynnende dødskamp fikk han et syn. Det hjalp ham til å kvitte seg med alle tryllemidler og amuletter. Dermed fikk han plutselig et friskt legeme. Og av den beregnende bedrageren ble det en i Guds hender overlatt mann og medarbeider med helt hjerte for Herren Jesus. En tid etter ble stedets misjonær overrasket av en stor flokk voksne som ville bli døpt. Det var Ràinisôalàmbo som hadde utfoldet en trofast og dyktig undervisningstjeneste som på det vis bar frukt.

Siden har bevegelsen vært i vekst til denne dag. Tross villskudd, farer, fengsel, mistenkeliggjørelse og lidelse er den blitt en folkebevegelse kjent over hele øya med anerkjennelse og tillit hos alleupartiske. Bevegelsen har et praktisk sikte. Hverdagens kristendom med renslighet og gode heimer som målestokk for alvoret i gudslivet er en sunn linje. Lesning og hørrelse av Ordet tar all den tid som ikke går med til arbeide med livsoppholdet og med å øve kristen barmhjertighet. Samtidig med dette en sterk og virksom omsorg for de uomvendte og de «mørke strøk». I dag er bevegelsens sentrum en hel ny by like ved siden av misjonsstasjonen på stedet. Beve-

gelsens hovedkvarter er en to etasjes gård med gjestesal og et særskilt rom hvor bare den madagassiske lederen for bevegelsen har adgang. Dit går han inn for i faste og bønn å være alene for Guds ansikt i særlig alvorlige tider og foran meget vidtrekkende avgjørelser.

Storparten av vekkelser-bevegelsens tilhengere gjør også tjeneste som frivillige emissærer. Ektepar eller to menn eller to kvinner sendes til alle steder som ber om besøk så langt mannskapets muligheter tillater det over hele øya. De kalles dels «iraka» = utsendinger, dels «mpianatry ny Tompo» = Herrens disipler, og dels «mpian-dry» = hyrder. Ved forkynnelse og samtale med den enkelte og tildels ved åpne diskusjonsmøter med hedningene leder og lokker de menneskene til Gud. De har medvirket til opprettelse av et imponerende stort antall nye menigheter over hele øya, de driver ut onde ånder i Jesu navn og de helbreder syke ved håndspåleggelse⁹ og bønn. Soatanàna-bevegelsen er blitt Madagaskars store indremisjonsbevegelse med en viss selvstendig indre organisasjon for virke, liv, kirketukt og arbeidsinnsats. Men på den annen side er bevegelsen en naturlig og helt organisk del av vår lutherske kirke der ute. Stedets misjonær er selvskreven formann i bevegelsens råd og ledelse, og nyter der full tillit.

Soatanàna-folkene er i alminnelighet beskjedne, nøkterne og forsakende. De praktiserer gjensidig fotvask og har en lang, travel arbeidsdag, alltid med praktiske oppgaver ved siden av sin åndelige pleie av sjelen og dens behov. I senere år har det til tider vært en viss tendens til å ville opptre som «eldre bror» med kontrollerende myndighet overfor andre og yngre bevegelser. Men ved gjensidig åpenhet og påvirkning er det hittil ikke blitt til hverken indre sprenning eller ytre overgrep i så måte. I de aller siste årene er ganske viktige reformer og skjerpede krav til bevegelsens egne medlemmer satt i verk. Dette har virket heldig. Og bønnens ånd bor i Soatanàna-folkenes hjerter.

Det er videre å merke at bevegelsen ikke har bygd seg noen egne institusjoner, selv om de representerer ganske store økonomiske muligheter. All deres innsats er en del av den felles tjeneste i kirke, skole, barmhjertighetsarbeide og misjonerende løft. Og selv om de

nesten unntaksløst nytter helbredelsens nådegave i sin virksomhet, har de med takk tatt imot en lege fra statens helsetjeneste.

II

Den neste bevegelsen som vi vil stanse litt ved, er *Rajaofèra-vekkelsen*.¹⁰ Den kan en knytte til årene 1927–36. En kvinne ved navn Ravelonjanahàry,¹¹ som bodde i Manolotrôny om lag seks norske mil sør for Fianarantsoa, hadde fått del i omtrent samme form for nytt liv som det Soatanàna-vekkelsen formidlet. Gjennom engelske misjonærer var sterke påvirkninger fra vekkelsen i Wales i 1904¹² nådd søre delen av Betsileo, især formidlet ved misjonær Rowlands og frue. Under en opplevelse som Ravelonjanahàry selv karakteriserer som tilværelse utenfor sitt eget legeme,¹³ ble alt nytt for henne. Ved forkynnelse og håndspåleggelse og en sjelden klar erkjennelse av medmenneskers indre liv og tanker, ble hun til stor velsignelse.¹⁴ Tilstrømningen til hennes møter og virksomhet ble enorm.

Dette kom prestesønnen Rajaofèra fra Vatotsàra ved Antsirabe for øre. Han hadde da prøvd omtrent alt det som kunne interessere en våken og begavet gutt der ute. Han hadde fått ganske bra skolegang, hadde vært funksjonær i statens tjeneste, hadde forsøkt seg med handel og fotografi og var litt av en kunstner både i maleri og musikk. Men med hans sjel var det dårlige greier. Freden med og fra Gud var mer teori for ham enn erfaring. Og så ble det til at Rajaofèra tok turen til Ravelonjanahàry. Samværet med denne kvinnen og samarbeidet med henne gjorde alt nytt for Rajaofèra. Han ble i Manolotrôny i lang tid. En dag sa Ravelonjanahàry fra til ham at hun hadde fått det så for seg at Rajaofèra skulle fortsette hennes virke. Etter en tid å ha levd i bønn og stillhet, gikk han med på det programmet. Og dermed fremsto så den kjente evangelisten som så ut over sin egen stamme og betraktet alle øyas stammer som ett folk, sitt eget folk. Og han gikk inn for evangeliets forkynnelse og undergjerningenes bruk til hele øya. «Madagaskar for Kristus» var hans motto.

Det ble en beveget tid. Undere og tegn fulgte hans virke. Mest oppsikt vakte det med krigsinvaliden fra hovedstaden. Han hadde

mistet synet under et tysk gassangrep på Vestfronten under den første verdenskrigen. Nå hadde Frankrikes spesialister erklært ham for uhelbredelig blind. Og han fikk derfor regelmessig sin krigsinvalidpensjon på vedkommende offentlige kontor i Tananarive. Under Rajaofèras virke i hovedstaden ble den blinde brakt til ham på et møte i en kirke der. Han ble helbredet. Og en tid etter gikk han ned på pensjonsutbetalingskontoret og sa fra at han ikke lenger trenger pensjonen, for Gud hadde gjort ham frisk igjen.

Tross fyrstelig heder og overdreven personlig hyllest som enkeltpersoner og mengden om ham stadig uroet hans gjerning med, vokste Rajaofèra med årene i sindighet og nøkternhet. Forkynnelsen av evangeliet og omvendelsespreken dominerte stadig mer hans virke til tross for de sensasjonelle helbredelsene.

Han satte misjonærene overmåte høyt, og samarbeidet intimt med dem. At vekkelseskristendom hos legfolk skal være som en bedre kvalitet enn i troende brødre med prestegjerning, er ennå ikke oppfunnet på Madagaskar.

Ved sin død fikk han etter eget ønske enkeltgrav. Ikke for å isolere seg fra sin slekt eller utpeke seg selv som noe merkelig. Men for å gå foran i å bryte med den fedredyrkelse som er knyttet til gravstedene på Madagaskar, og for derved å lette de troendes kamp for ikke å overtre det første buds forskrifter.

Rajaofèra-bevegelsen ble ikke en særskilt og isolert bevegelse. Alt som ble vunnet ved hans virke, gikk inn i det menighetsliv og den virksomhet som på forhånd var etablert på stedet. Og hans virke førte med seg en mektig kraft til alt igangværende virke fra hovedstaden til hele Innlandet, Vest-Madagaskar og Sør-Madagaskar.

III

Den tredje vekkelses-bevegelsen på Madagaskar slo ut i *Vanga-indràno* distrikt på Øst-Madagaskar natt til 9. juni 1938.¹⁵ Mens de to nevnte bevegelsene samlet mest folk fra betsiléo-stammen og temerina-stammen med hovedstaden som sentrum,¹⁶ fikk nå en typisk utkantstamme sin gjestingstid. Tesaka-stammen teller om lag 150 000 og er en typisk jordbruksstamme med rikt begavede sønner. En har i senere år, særlig etter at vekkelsen brøt igjennom der, begynt å

tale om stammen som «den nye temerina». Den er fra gammelt av en av de mest konsekvente og nidkjære i alle slags religiøse øvelser og stedegen kultus med fedredyrkelsen som samlende merke.

De første femti års virke på Øst-Madagaskar hadde kostet 21 av våre misjonærer der livet, selv om de ikke alle døde på selve feltet. Dertil 12 gassiske prester og lærere. Fire ganger hadde ansvarlige kretser bedt Landsstyret for Det norske misjonsselskap (NMS) om å slutte arbeidet på Øst-Madagaskar, da det viste seg å være så krevende for helse og liv, med forholdsvis små statistiske resultater. Heldigvis ble løsningen den motsatte: NMS tildelte feltet et rimelig antall misjonærer og ga såpass bidrag til Øst-Madagaskar at en virkelig innsats på bredere basis kunne gjøres. Feltet ble også selvstendig konferansekrete fra 1934 av. Dette lettet arbeidet for misjonærene og gjorde dem mer effektive. Og samtidig førte den økte innsatsen til større tilgang på prester og lærere fra Øst-Madagaskars egne stammer. Å evangelisere et folk med bare fremmede, er aldri lett.

Vekkelsesbevegelsen brøt igjennom med sjefhøvdingen Kidisiöky¹⁷ i Vohitrômby natt til 9. juni 1938. Denne høvdingen var en mektig herre med stor innflytelse. Og som de fleste kakser av hans type var han litt av en kverulant. Alt menighetsarbeide på stedet prøvde han å hindre eller hemme. De troende krenket han på alle vis, og det var mange. Ja, i yngre dager moret han seg med å kaste stein etter den unge presten på stedet, så foraktelig syntes han denne nye tilbedelsen var. Hans holdning ble mer og mer konsekvent et «mot Gud og all Guds gjerning». Men den nevnte natten førte et syn og en røst han hørte, til hel overgivelse i Guds vilje. Presten som han hadde kastet stein på, ble hans sjelesørgcer og døypte ham etter vanlig dåpsforberedelse. Og en massebevegelse var i gang.

Også ved denne bevegelsen er det mye av røster og syner. Men disse tingene samarbeider med åpenbaringsordet for å bringe mennesker til omvendelse og nytt liv. En mengde av vekkelsens folk nytter helbredelse ved bønn og håndspåleggelse. Dette er så alminnelig at det er så å si stadig medfølgende tegn ved bevegelsen. De sykdommer som blir helbredet er kanskje mest sinnsykdøm, epilepsi og liknende. Men helbredelse av blindhet og andre skader fore-

kommer også, ja endog oppvekkelse av døde har funnet sted. En kollega mener også å ha kunnet påvise tungetale¹⁸ under vekkelsemøtene. Djevleutdrivelse er også meget alminnelig. Og mens enkelte tilfelle av helbredelse med bønn og håndspåleggelse ikke har ført til noen synlig helbredelse, har jeg aldri vært vitne til et negativt tilfelle av djevleutdrivelse. Det kan ta tid. Opptil flere timer. Og det kan være overmåte trettende og sjeelig svært å stå i nærkamp med de onde ånder. Jeg husker en gang at de onde ånder presenterte seg selv med sju forskjellige navn midt under utdrivelsen. Men de måtte ut. For Jesu navn må Satan og all hans hær vike.

Det brukes mye fellessang under utdrivelsen. Og de som blir utpekt til å foreta utdrivelsen, bruker til dels «høy røst» slik at det kan høres som rene rop og kommandosmell. Likevel går det hele for seg med orden og stor åndelig kraft.

Men tyngden i vekkelsen er også på Øst-Madagaskar forkynnelse og målbevisst arbeid for å samle til katekumenat og kirke. Arbeidsmåten er ved siden av det vanlige i kirke og skole husbesøk, gate-møter og høytidelige besøk med samtale hos folkets konger og sjefer. Hver eneste syk som blir frisk ved håndspåleggelse og hver eneste en som blir befrikket for onde ånder, blir sterkt tilholdt å bli katekumen og å overgi seg til Gud. Og resultatet i løpet av de tretten år som nå ligger bak, er bokstavelig talt som «liv av døde». Typisk er det også at vekkelsen på et bestemt tidspunkt også førte til en ganske betydelig og sunn barnevekkelse.

På grunn av den så forstemmende store analfabetismen i denne utkantstammen,¹⁹ medfører vekkelsesbevegelsen et veldig arbeid for å lære folk, især de voksne, å lese. Det har ikke hittil lyktes å holde så høyt et nivå i så måte som det kirkelige reglement pålegger. Og de kirkelige visitasene påpeker stadig dette som et stort og viktig krav. For å hjelpe på dette har vi satt i gang frie bibelkurser som også tar med elementærfagene. Og dette har ved siden av de troendes egen kallsvisshet gitt oss en hel rekke til dels meget dyktige «iraka», dvs. frivillige emissærer som kan sendes til andre distrikter eller mørke strøk. Som overalt ellers er også i tesakastammen mange kristne blitt forskutt av sin slekt, fordi deres kristentro har medført brudd med fedredyrkelsen. For å gi et tilfluktsted for slike heim- og

eiendomsløse er det bygd en ny liten landsby litt sør for Vangaindrano by,²⁰ hvor de som selververvende kan ta bolig. Vi har unngått å etablere eiendomsfellesskap i denne byen.

Vekkelsens liv fører meget av gråt og syndserkjennelse med åpen syndsbe kjennelse med seg. Enkelte har endog angitt seg selv til myndighetene og bedt om å få sone sin brøde etter kriminalloven. Dette er oppsiktsvekkende på alle vis, ikke minst fordi madagasseren er av naturen snedig og oppdradd til å lyve, stjele og fuske så godt at han ikke kan gripes. Ved siden av dette mister så tryllemidler og amuletter makt. Flere medisinmenn er ikke bare blitt omvendt, men endog blitt medarbeidere for evangeliet. I siste omgang der ute var det blant mine medarbeidere en prest og tre menighetsledere som var tidligere yrkes-medisinmenn.

Vekkelsens egentlige leder ble ikke Kidisioky, men en yngre mann i hans by: Jean Bert.²¹ Kidisioky døde som en troende for tre-fire år siden. Jean Bert er fremdeles i live og i full arbeidskraft. Han er også sjef i Ambohipinoana, og bor der sammen med sin gamle mor og sin familie. Han har etter at vekkelsen begynte tatt et to års kurs ved Bibelskolen til tross for at han hadde vært elev i kirkeskole tidligere. Vekkelsen har nå bredt seg til de fleste distriktene på Øst-Madagaskar, selv om Vangaindrano fremdeles er det strøket som står sterkest i åndelig liv og virke.

IV

Den fjerde vekkelsesbevegelsen der ute hører siste tiår til. Den slo ut i full kraft i 1947 i et fattig ørkenprestegjeld i Betàfo distrikt, det første misjonsdistrikt som NMS fikk på Madagaskar.²²

Det menneskelige redskapet var her den unge presten *Rakotozandry Daniel*.²³ Han var legemlig svak, men åndelig vår og våken. Å kalle ham synsk ville være å bruke psykologiserende formuleringer om åndelige ting. Han opplevde uutsigelige ting, og kunne si ganske naturlig at han «hadde sett Jesus».²⁴ Han hadde også en tid før bevegelsen brøt igjennom fått klare forvarsler i sin sjel om det som skulle komme, og om den plass Gud hadde tildelt ham i bevegelsen.

Også her var det som i de andre vekkelsene. Sterk gråt over synd, og redelig bekjennelse av forgåelser og lovbrudd. Røvere ble gode

borgere, og nabohat ble fjernet ved åpenhet og oppgjør. Folk av alle slag ble med. Farihimèna ligger avsides. Men tilstrømningen økte. Folk kom i tusenvis til fots. En tid av året var en skrøpelig vei brukelig for bil. Kirken kunne romme ca. 300. Den ble fylt av stadig nye fra tre til fire ganger om dagen. Ved utgangen av året 1950 var det tallet over en million besøkende på stedet. Flere av disse hadde vært på stedet mer enn én gang.

Oppsiktsvekkende helbredelsesundere fulgte også her bevegelsen. Hele hauger av stokker og krykker, ja endog bærestoler, lå ved kirken. Det var syke som var blitt hjulpet slik at de ikke lenger behøvde hverken bærestol eller annen hjelp. De var blitt friske. Ellers ble det kanskje mest de troende selv som fikk fornyelse ved denne bevegelsen. Det var jo opptil fjerde generasjons kristne i de traktene. Men det var mye halvhet og skjulte skader. Kristne hadde endog i det skjulte tryllemidler på seg eller i sine heimer. Slikt kom for dagen uten persons anseelse, og til dels i dramatiske situasjoner.

I løpet av et års tid var hele Vakinankaratra sterkt berørt av vekkelsen. Men velsignelsens bølger fra den bredte seg også mye lengere. De organisasjonsfestede fellesmøtene for kristne, f.eks. årsmøtet, samlet plutselig så store skarer at det var uråd å tenke på å finne lokaler store nok. 15–20 000 mennesker kom sammen. Det måtte høyttaleranlegg til og bare friluftsmøter. Hele byen og bygden hvor stevnene ble holdt, ble med i disse veldige opplevelsene som ble avgjørende for stadig nye hundrer av menneskers åndelige liv.

Denne vekkelsen brøt ut i full kraft samtidig med det blodige opprøret rettet mot de franske på Madagaskar. Igjen forsøkte de romersk-katolske seg med mistenkeliggjørelse og skumling om at dette politiske opprøret var ledet av vekkelsens folk fra Farihimèna av. Men i et land med fri presse og voksende folkeopplysning er det ikke lett å kolportere løgn som sannhet på lang sikt. Det faller i sin tid tilbake på den som nyttet urettferdighet og usannhet. Og det hendte da også at katolske patere sendte mennesker i sjelenød til Farihimèna med den beskjed: Dette forstår ikke vi oss på. Søk hjelp hos Rakotozandry! Vekkelsespresten på sin side var da også stor nok til ikke å øve tvang i trossaker. Han tok imot alle som søkte hans hjelp, og gjorde Guds gjerning for likegyldig hvem det var.²⁵

Farihimena-bevegelsen har neppe kulminert ennå, selv om presten Rakotozandry bare fikk lede den i om lag et og et halvt år.²⁶

I senere tid er det blitt mer og mer til det at kristne ledere fra øyas «tørre steder», søker opp til Farihimena for «å låne ild». Alle prester og åndelige ledere som har vært med i Farihimena, er som regel blitt fornyet og overbevist om hva som trengs for at deres eget liv skal bli rikere og renere, og samtidig har de fått nytt mot, ny frimodighet og ny uegennyttighet i tjenesten for Gud med derav følgende iver og omsorg for andres frelse. På det vis brer bevegelsens betydning og velsignelse seg til stadig flere og til stadig større områder. I de vanlige statistikkene viser bevegelsens velsignelse seg med nesten utrolig stor stigning, særlig når det gjelder tallet på kirkelig vigsel,²⁷ voksendøpte i løpet av året og tallet på nattverdnyttende.

Ravelonjanahary fra Manolotrôny, som fremdeles er i live, sluttet seg helt til Rakotozandrys bevegelse. Hun satt også og samtalte med den unge presten like før han i fred forlot tjenesten her nede. Også om tiden for sin bortgang var han nemlig blitt varslet av Gud på forhånd. Og han hadde fått visshet om at gjerningen skulle bli fortsatt av andre under Guds ledelse, når han selv var borte.

Forholdet til «den eldre bror» i Soatanana så en tid noe truende ut. Men det hele løste seg slik at det nå er gjensidig tillitsfullt og givende.

Som i en sum er hverdagskristendommen blitt sunnere og renere og omsorgen for de uomvendte stor og voksende. Og selv den mest skeptiske må innrømme at de medfølgende tegn er overbevisende.

V

Den femte vekkelsesbevegelsen er bare et par år gammel og er brutt ut på den norsk-amerikanske misjons (Evangelical Lutheran Church) felt i Manambàro distrikt, Ifaràntsa prestegjeld.²⁸

Også denne bevegelsen, som den i Vangaindrano, folder seg ut i en typisk utkantstamme med stort sett første generasjons kristne som menighetsdannende basis. Den begynte med en kveghandler, *Samoèla Mahafèhy*, elev fra en av våre kirkeskoler i Vangaindrano distrikt. Han kom i personlig og voldsom syndenød. Uten ytre hjelp

fra mennesker fikk han kjempe seg fram til Gud med alt som Guds ånd pekte på og ville ha annerledes hos ham. Og så fikk han tro en full og hel frelse og fullt barnekår hos Gud. Dette ga ham en fryd og indre kraft som ikke kunne skjules. Han måtte slutte med hele handelen og nytte all tid og all kraft til å vitne om Gud og den frelse som han selv hadde fått så herlig del i.

Både før og etter denne Samoelas omvendelse hadde det vært utsendinger fra Vangaindrano²⁹ på besøk hos ELC's menigheter i Fort-Dauphin-området.³⁰ Det var mange forberedte hjerter og sinn der sør. Og til dels stor indre nød hos folk, både uomvendte og troende.

Bevegelsen i Manambàro har stor likhet med Vangaindrano-vekkelsen. Den kan kalles en fortsettelse eller en kopi av Vangaindranos, selv om den har sin selvstendige og individuelle styrke. Misjonæren på stedet har vist stor sindighet og enestående flid og omsorg for de vakte. Hans bibeltimer og kurser har vært til stor hjelp. Kirkekonferansen der nede har også sendt et par av sine dyktige prester til Farihimena for å høste erfaringer, knytte kontakt og hente varme fra den store bevegelsen der. Dette er på sin side også et stort enhetsbånd om denne nye bevegelsen blant svært tilbakestående hedninger på Sør-Madagaskar.

Med årene har disse vekkelsesbevegelsene som nå berører så store skarer mennesker over så vidt forskjellige stammeområder og så vide geografiske felter skapt et stadig sterkere behov for en samlende og enhetlig ledelse. For å tilfredsstille dette behovet ble det den 4. november 1951 vigslet et «vekkelsesfolkets hus» nær «Den gode hyrdes kirke» ved Antsirabe. Den ligger på Ambohimahazo som er allerede kjent nokså vidt. Under vigslingen ble det stadfestet at alle i Soatanana, Manolotrony og Farihimena-vekkelsene står bak tiltaket. Stedet og huset hører jo Innlandet til, slik at Vangaindrano og Ifarantsa, Manambaro, ikke direkte er engasjert. Men også folk fra de to sist nevnte stedene og bevegelsene der er velsette gjester i vekkelsesfolkets hus. Hele årsmøtekretsen i Vakinankaratra står bak tiltaket økonomisk. Det er videre den som skaffer mat til de som slår seg til i huset for kortere eller lengere tid for sitt livs og sin tjenestes skyld.³¹

Trekker en i dag linjer fra hovedstaden hvor Rajaofera virket og hvor også Farihimena-bevegelsen har satt sterke og brede spor, over Farihimena og Ambohimahazo, Vatotsara, Soatanana og Manolotrony til Vangaindrano og Ifrantsa-Manambaro, vil en se at vekkelsene på Madagaskar allerede har satt sitt merke på meget store deler av vår misjonsvirksomhet der ute. Og direkte og indirekte har disse bevegelsene også velsignende berørt mye større strøk enn de nevnte. Utløpere i mange retninger brer seg stadig fra de nevnte sentra. Og det er sikkert skjedd mye større ting enn menneskelige iakttakere overhodet har kunnet registrere og påvise.

I en sum kan det med rette sies: «Herren er nær.»³²

VI

Hva har så disse vekkelsesbevegelsene betydd for kristenlivet og menighetslivet på Madagaskar?

En kunne være fristet til å snu spørsmålet om: Hva har kristenlivet og menighetslivet på Madagaskar — fra martyrtiden i begynnelsen av forrige århundre til i dag — betydd for vekkelsene på Madagaskar? For spurte vi slik, ville det vise seg med gledelig regelmessighet på en overbevisende måte at hverken kristenliv eller menighetsliv noe sted er begynt med vekkelse. På alle de stedene hvor vekkelse på Madagaskar er påvist, er det først ofret, bedt, lidt og arbeidet i tro og forsakelse i kortere eller lengere tid før bevegelsen ble til. Det er betegnende at det på Øst-Madagaskar var gått mange misjonærliv til — side om side med en rekke gassiske medarbeideres — før vekkelsen kom. Rakotozandry var prest med en lang og ganske «svær» forskole til sin gjerning. Rajaofera var prestesønn som hadde fått nytte av kristen oppdragelse og skolegang, og Rainisoalambo, Jean Bert og Samoela hadde alle fått nytte av kirkeskolenes undervisning og påvirkning. Videre er det hele tiden det mest intime samarbeid mellom vekkelsens ledere og menighetens regulære tjenere: prester, misjonærer og lærere. At enkelte av misjonærene og de mada-gassiske prestene har hatt vanskelig for å favne vekkelsene og gå helt inn for dem, forandrer intet i så måte. Ofte har forresten den gjensidige påvirkningen mellom presten, misjonæren og vekkelsen

ført til meget stor fornyelse og vekst nettopp hos disse heltids-arbeidere i Guds rike.³³

Dette er jo i grunnen ganske naturlig også. Vår menighetsordning på Madagaskar er jo faktisk en bibelsk menighetsordning. Alle de forordningene som vi har i vår kirke der ute,³⁴ om barneoppdragelse, ekteskap, dåpsforberedelse av voksne, konfirmantundervisning, instruksjoner for prestens, lærerens og menighetslederens arbeid og alle de administrative komiteers ansvar og gjerning *er flertallsavgjørelser som de troende der ute i samarbeid med misjonærene selv har gjort, og bestandig med klare ord fra Skriften som motiv og begrunnelse.* Menigheten og kirken er fra kirkeordningens side fra første stund folkets eget eie. Å være en kristen er samtidig å eie og bære det åndelig-økonomiske ansvaret for kirken og all dens gjerning. Og samtidig lyder jo løftet rikt og trygt om at Guds ord skal ikke vende tomt tilbake til Ham, men lykkelig utføre hva Han har sendt det til.³⁵ Ja, vekkelsene beviser i grunnen den viktige og styrkende sannheten at Gud er trofast, at Han virker med til jordens ende, og at den som setter sin lit til Ham og håper på Ham, aldri skal bli til skamme. I så måte er selv den mest overveldende og overraskende vekkelsesbevegelsen i grunnen det eneste normale hvor Undernes Gud rykker fram og får sine til å utføre det møysommelige forarbeidet i tålmodig troskap.

Men viktig er det også at måten som arbeidet utføres på, er samfunnsdannende fra første stund. Dette har vårt lutherske arbeid på Madagaskar blitt lykkelig ledet til. Fra et menneske er skrevet inn i klassen eller gruppen som søker voksen dåp (fordi de overhodet ikke hadde høve til å bli døpt som barn!), får vedkommende sin plass i menighetens liv og arbeid. I de foreskrevne minst seks månedene med minst tjuedefem undervisningssamvær på ofte et par-tre timer hver gang som alle katekumenene må igjennom før dåp kan komme på tale, må vedkommende også være på plass ved gudstjenester, stevner og møter og i vedkommendes arbeidsforening innen menigheten på stedet, samt ta del i selvhjelpens økonomiske forpliktelser. I det hele gå inn under det fulle ansvaret for sin menighet. En venter dessuten at den som selv melder seg til dåpsforberedelse, skal få sine slektninger med til kirke og forkynnelse, og

påvirke sine naboer til å søke Gud. Alle skal så snart de selv er blitt med, øve seg i åndelig stangfiske etter «one by one»-metoden.³⁶ Med andre ord: våre menigheters orden der ute fremelsker det alminnelige prestedømme. Og vel å merke, ikke etter det mønster som til dels gjør seg gjeldende i Norge i dag: dette og hint *har vi rett på*, fordi vi har det alminnelige prestedømmes orden. Men omvendt: *dette er vår plikt, fordi vi hører Gud til. Tanken om og synet for og forkynnelsen av det alminnelige prestedømme er altså ikke der ute et retthaversk, selvgodt stridsspørsmål, men en fellesforpliktelse som bøyer i ydmykhet og driver til personlig og individuelt kallsforpliktende kristentjeneste.* Det er kravet – begrunnet innenfra i hjertets bøyethet for Gud – om å bevise troen med kristne gjerninger som her dominerer, og som er en i seg selv stadig korrigerende, ydmykende og indre forpliktende kraft hos den enkelte.

Her er så det personlighetsdannende i kristen tjeneste til stede. Hva vår skolevirksomhet i så måte har betydd, vil bare evighetens oppgjør kunne vise rekkevidden av.³⁷ Ja, en upartisk fransk medarbeider har endog reist spørsmålet om hvordan det vel kan henge sammen at det så å si utelukkende er de lutherske menighetene – fortrinsvis innen Det norske misjonsselskaps område – på Madagaskar som er blitt bærere av de store vekkelsene der ute. Og han svarer at det etter hans skjønn henger sammen med det åndelige livs gehalt der, samt den orden og nøkternhet som rår hos lutheranerne.³⁸ Der er sikkert mye rett i dette, uten at det på noen måte må få farge av selvtilfredshet eller ære til noe menneske. Det er bare det faktum at vår lutherske virksomhet og orden der ute er så evangelisk streng at den har råd til å være elastisk. Og samtidig har den vitterlig vist seg åndelig nok til ikke å bli forskrekket eller tape fatningen når Åndens vind slapp seg løs med storms styrke. I det hele blåser aldri Åndens vind etter oppskrift av en regatta-komité, ikke engang en så verdifull og nøktern og våken som vår konferanseordning der ute. Dessuten er de aller fleste av våre misjonærer selv vekkelsens barn. De har personlig opplevd vekkelsen i sitt eget liv. Ja, selv de som står i sin dåps nåde, har full innsikt i hva det betyr med den daglige omvendelse og dens nødvendighet. Og der hvor det er en rett bedrøvelse etter Gud, der blir det også

en rommelig plass for Gud og hans veldige gjerning «når det vokser til». ³⁹ I det hele er de lutherske menighetene aldri «ferdige», men åpne for Guds overraskelser og forventningsfulle til hans «tilleggs-gjerninger». ⁴⁰ I stedet for personstrid og kompetansekjegl, bokstav-trelldom i kirketukten og separatisme i flokkene er vekkelsene der ute blitt livsutfoldelse. Lutheranerne regner vårflom som helt naturlig i Guds husholdning med vår- og høstarbeidet i Hans rike, selv om det kan bli en del uforutsette nye elvefar på det strategiske kartet deres.

I det hele er det veldig og underlig i våre øyne. Og det er virkelig gjort av Herren selv! Vekkelsene der ute er opplevelsen av sannheten om sennepskornet og såmannen og bonden som sov rolig mellom våronn-øktene. *Det er blitt tusen fold hvor en håpet på fire og regnet med to, men arbeidet som om det skulle bli hundre og strødde ut som om det bare gjaldt å få hele såkornets fylde og rikdom i jorden på kortest mulig tid.* Og da så de tusen fold ble tildelt, kom de på de tilsådde åkrene.

Imens hadde så ventetiden skapt en menighetenes dype respekt for Guds ord og ordninger. Den er så sterk og utbredt at det nesten er uråd å få endre på en innøvd salmestrofe eller et tilvant ritual-avsnitt ⁴¹ der ute. Men fra respekt for Guds ord som absolutt autoritet til lydighet mot det både når det pålegger personlig omvendelse og fornyelse, og der hvor det forlanger det menneskelig talt umulige av det menneskelige redskapet, er ikke veien hverken syndelig bratt eller lang. Så en kommer aldri bort fra betydningen av menighetenes og de troendes liv som selve forutsetningen for vekkelsene på Madagaskar.

Men nettopp derved blir vekselvirkningen tilsvarende klar å se og å fatte. Og når vi skal peke på den betydning som vekkelsene har hatt for kristenlivet og menighetslivet på Madagaskar, må jeg først av alt peke på det som for meg står som det største og betydningsfulleste: *Den enkelte kristne har gjennom vekkelsene gjort selvstendige og individuelt fargede åndelige erfaringer.*

La oss nemlig huske hva det her er tale om. *Det gjelder jo faktisk åndelig anonyme mennesker i et patriarkalsk tømret samfunn som til dels plutselig trer fram som åndelig myndige ledere. Og det gjel-*

der kvinner i et mannfolkstyrt samfunn, kvinner som etter gassisk tankegang og praksis helst ikke må snakke til menn uten at de først blir tiltalt, som trer fram med ånds og krafts bevis og blir folkeledere. Felles for dem alle er at de tør stå i Guds lys både med sin synd i åpen bekjennelse og sin nye tro virksom ved gjerninger slik at alt blir av nåde. Dette er simpelthen underet med liv av døde. Og det fører så til at selv jevne, ulærte mennesker kan gjøre greit rede for sin frelsesvisshet med personlig overbevisning og smittende tilforlatelighet. Det er mennesker som tar sin plass i felleskoret fordi de har tilegnet seg den nye sangen med dens melodi hos overdirigenten selv. Og plassen sin i felleskoret har de ikke valgt etter eget hode eller lurt seg fram til, men de vet seg satt der av Mesteren. Derfor kjenner de hele det personlige ansvaret som er betrodd dem i et: ve meg om ikke jeg for min del, så arm jeg enn er, gjør den del som Gud selv har pålagt meg å gjøre!

I nær sammenheng med det nettopp nevnte står så *den enkeltes lydighet i tjenesten for Gud*. På Øst-Madagaskar kan det f.eks. ta den form at folk blir sendt til mørke strøk med evangeliet fordi det er behov for slik sendelse, selv om det er både farlig og fullt av forsakelse. Eller det kan ta form som når mange besatte og syke bæres fram i kirken, og de troende innbyrdes blir enig om å peke ut fire-fem til å drive de onde ånder ut og helbrede de syke. Og der kan de da stå i en faktisk ubeskrivelig kamp i opptil tre timer før underet er skjedd.⁴² Det kan også ta seg form i freidig forsvar for tjenesten og evangeliet under forfølgelse og overgrep. Ja, soatanafolk har dessverre endog fått den ære å måtte gå i fengsel for sin virksomhets skyld. Men de klager ikke, og de forherliger ikke seg selv for dette. De er under lydighetens egen tvang.

Dertil kommer så *viljen og kraften til å lide urett*. Den er det mye av i våre misjonsmenigheter. Det hedenske samfunnet ser ut til å oppleve en viss tilfredsstillelse ved å kunne krenke de kristne. Å lyse de troende fremmed i deres egen slekt f.eks. er en så hyppig foreteelse at det er bortimot en alminnelig kristen erfaring, i det minste i Vangaindrano distrikt. Og det hører til mitt livs rikeste stunder å være med på at andre utstøtte trøstet og oppmuntret sine trossøsken når bannstrålen med tap av eiendom, gravrett og ute-

lukkelse fra slektsfellesskapet rammet nye. Det var gripende og overveldende. Og det er Kristi ånd som der får slippe til og fylle all trang som i Stefanus' tid. Problemet med å vende det andre kinnet til når det allerede sitter en forsmedelig lusing på det ene, er ikke teori, men hverdagslig erfaring for vekkelsens folk.

Sammen med dette faller så *kallsviisheten og kallstroskapen*. På indre åndelig måte modnes vissheten om bestemte oppgaver som Gud kaller og setter den enkelte til. Det er ikke for mye å tale om en daglig ledelse også i små hverdagslige ting ofte. Og menighetens tjenere på sin side får ny fylde av frimodighet og kraft. Et eksempel: Våre prester har en dagbok som de fører på sin gjernings vegne ved siden av den offisielle ministerialboken og de forskjellige registrene som hører deres tjeneste til. I dagboken fører de inn hva de hver dag er med på. Siden vekkelsen kom, er disse dagbøkene, i alle fall hos de av prestene som går flittigst inn for og sterkest fremmer vekkelsens liv, blitt ikke lite forandret fra før. Mens det tidligere var en nærmest upersonlig oppramsing av utførte handlinger, blir det nå en sjelesørgers rapport hvor forkynnelse og undervisning, håndspåleggelse og djevleutdrivelse føres inn side om side. Disse dagbøkene vil i sin tid bli et uvurderlig dyrebart og talende kildemateriale for å tegne klare bilder av vekkelsens forskjellige faser og bevegelsens indre spenning og liv. Ja, om åndekampen bak vår virksomhets statistiske fasade. Vekkelsen har gjort mange av Herrens tjenere til det de alltid mer bør være: Guds medarbeidere som ikke fattes noen nådegave.

Jeg snakket fortrolig og lenge med en av disse som hører den yngre garde til. Hvordan ble du klar over at du har helbredelsens nådegave da, spurte jeg. Han svarte omtrent slik: Bibelen forteller at slike gaver er alminnelige fra Guds side sett. Jeg begynte å be Gud dele til meg også om så var hans vilje. Og så sto jeg plutselig en dag overfor et sykt og ulykkelig menneske som sa til meg: Dersom du virkelig er den høyeste Guds tjener, så hjelp meg med Guds helbredende makt. Da kunne jeg ikke flykte. Ingen utflukt eller bortforklaring var mulig. Og så stilte jeg meg fram og sa: Så sant du lever, Herre, og så sant jeg er din tjener, så rekk ut din hånd til helbredelse av dette syke menneskebarnet. Og så skjedde underet.

Siden har jeg ofte måttet nytte disse kildene hos Gud. Men det hender stadig på ny at kampen på forhånd er hard. — Lærdommen er bl. a. den at også «nådegavevekkelse» er for den menneskelige sides vedkommende i noen menn både lydighet og villighet til å flytte Gud nærmere.

I menighetslivet virker alt dette til å gjøre de kristne til *levende menigheter*. Kirketukten er blitt åndeliggjort slik at den ikke er formaljurisdiksjon med anklagere og forsvarere og domsavsigelse over falne medmennesker, men åndelig renslighet og ærlighet og redelig vederheftighet. Intet er fullkomment. Vi innrømmer det. Men tonen og retningen er som anført. Det er blitt innsett og erkjent at det er ikke rett å halte til begge sider på halvhets vei. Og akkordens ånd blir nå engang heimløs dersom den nektes hjerterom.

Sammen med denne utviklingen går videre den tingen at det ikke blir så stort behov for apologi og «tekniske» angrep på hedenskapet lenger. Misforstå ikke dette som om vår gjerning reduserer vakthold og årvåkenhet i tjenesten. Men forstå det rett, slik som det er, at det å forkynne evangeliet i seg selv er det voldsomste og mest effektive angrep på hedenskapet og den beste not å dra folk til Gud med. Forkynnelsen har nemlig det personlige vitnesbyrds overbevisende makt i seg der hvor vekkelsen har fått gjøre alle ting nye for folk. Folk kan jo selv ta og føle på Guds gjerninger ved de forandringene som det nye livet har medført i praksis. «Den som stjal, stjele ikke lenger.» Og når så tyven virkelig slutter å stjele samt tar del i omsorgen for fattige og trengende uten egennyttige bihensyn, da merker folk seg slikt. Alt dette gjør at menighetstukten stadig lettere kan utføres fra prekestolen uten fordekte angrep på enkeltpersoner. Hele Guds råd til frelse innebærer også full dom over alt som ikke er av Gud. Og så opplever vi dette vidunderlige at det ikke lenger blir sjelesørgeren som oppsøker den falne med en slags kristelig politimyndighet, men den falne og sårede og ulykkelige søker sjelesørgeren med bønn om tilgivelse fra Gud og mennesker og hele den forrevne og forpjukskede sjelens behov for lægdom og hjertetrøst.

Her møter så *en tilleggs gave fra Gud* som faktisk går utenfor menighetens ramme, det er *den kristne opinions vekst i folket* som

sådan. Den levende vekkelsesmenigheten som søker Guds rike først, får nemlig stadig det også i tilgift at det i hjertene sier ja til Guds vilje hos en langt videre krets enn de regulære kirkegjengeres og de døptes flokk. En kan si at dette skjer overalt hvor evangeliet forkynnes rent og rett. Og det er heldigvis så. Men det blir en ny dynamikk i en vekkelsesmenighets innflytelse på sine omgivelser. Ikke minst fordi alle de enkelte troende hver for seg på sitt sted blir salt og lys og i noen grad ubestikkelige.

Sett fra menighetens synspunkt er det også overmåte viktig at *menighetens tjenere blir «åndelige» og tjenesteglade kristne*. Jeg nevner her et eksempel for å antyde hva jeg sikter til. Vi vet jo alle hvordan samtidens kravmentalitet siver inn hos oss alle. Fri presse, politisk propaganda ad åpenbare og hemmelige kanaler, i det hele «giften i tidens vær og vind» når oss som sjelefare allevegne. Og ringbølgene fra deres innsats som roper om kravet i stedet for offeret i samfunnslivet, merkes av alle våkne mennesker overalt på jord. Også på Madagaskar er den «syndikale» tankegangen å spore. Den form for omsorg for arbeiderne som gjennom organisasjon faktisk gjør den enkelte umyndig i sin egen sak, er også nådd Madagaskar. Og dens ånd er fremmed for alt som er i pakt med: «også vi er skyldige til å sette livet til for brødrene». På Antsirabe hvor vi har et veldig skolearbeid i gang med et relativt stort tall madagassiske lærere og lærerinner i kirkeskolenes tjeneste, kunne etter krigen og før Farihimenavekkelsens gjennombrudd, merkes noe av de «syndikalistiske» frukter. De madagassiske medarbeiderne ble oppmerksomme på sine relativt små lønninger. De fikk en viss tverrhet og irritabilitet som vanlig «når krybben er tom», og fortroligheten overfor f.eks. misjonærene var kanskje en smule tynnslitt. Så kom vekkelsen. Personlig fornyelse og «liv og overflod» ble de mange til del. Lærerne og lærerinnene fant sine egne feil og skavanker, og fikk det travelt med å få disse ut av verden. Det ble som en ny verden å være og virke i.

Så ble den norske damen som styrte den ene av skolene våre der ute, en tid senere alvorlig syk. Vi trodde det sto om livet. Og medisinsk sett gjorde det uten tvil det. Mens det var som verst, kom alle lærerne og lærerinnene ved vedkommendes skole til den sykes

heim en ettermiddag. Den som tok imot deputasjonen, forklarte at det var umulig å slippe dem inn til den syke. Hun kunne umulig klare det da. Vi vet om det, svarte flokken. Men vi ville så gjerne få lov å slippe inn på kontoret hennes *for å be sammen for henne*. – Er det nødvendig å fortelle at den dødssyke om ikke lenge var på plass i arbeidet, og at det ble et rikere samarbeid enn noen gang før?

Den unge kirkes økonomi er selvsagt også gledelig lettet ved vekselneses fornyende og erobrende makt. Stadig flere hender åpnes med gaver over alteret, og stadig gladere hjerter tar del i ytelsene. Enkelte gir en månedslønn når særlig tunge tak skal tas. Andre skaffer en sykkel til presten så han kan nå lengere med husbesøk og annen tjeneste. Foreldre slår seg sammen og skaffer en sekk ris som hjelp til mat for læreren. Et formuende ektepar reiste nylig en hel kirke for egen regning med fullt utstyr og uten gjeld. I foreningene blir det samhold og indre glede i tjenesten. For de fattige og forkomne blir det hjertelag og omsorg, til dels i institusjonens form. Og kjærlighetens oppfinnsomhet gjør det mulig endog å sende lærere og prester på de sterke menighetenes regning til strøk hvor folket selv hverken vil eller kan holde menighetsarbeidet gående. Det er simpelthen blitt en del madagassisk misjonsvirksomhet ved siden av våre misjonærers virksomhet i de mørke strøkene.

Selvsagt kan det i disse ytelsene også bli en hel del kobberslanter og mye vane. Men aldri anstøt. Og når vi f.eks. i Vangaindrano på et vanlig kvartalsmøte går med vår gave rundt alteret hele elleve ganger i løpet av fire stevnedager, da aner en hvordan vekkelsen har lagt «síg» i selvhjelpens velsignelse! På søndag formiddag kan vi endog bære to gaver til alteret på samme gang: høytidsoffer i høyre hånd som den sterkeste, og gledesoffer i venstre, for den er nærmest det takknemlige og gledesfylte hjerte. Offer med begge hendenel «Det er penger nok blant folk», sa en av våre kystprester. «Og så er det vår oppgave å få dem opp på alteret.» Med den oppgaven hjelper vekkelsene oss meget. Hvordan dette tar seg ut strategisk, kom til syne på vår kirkekonferanse på Øst-Madagaskar våren 1951. Vårt arbeid på Øst-Madagaskar kan registrere om lag 3,5 pst. av befolkningen som kristne, de døpte småbarna medregnet. På dette feltet

hvor altså hver eneste liten menighet har et stort misjonsfelt like innpå seg, bestemte konferansen – som har to tredjedel madagassisk flertall i sitt samlede stemmetall – at en *tredjedel* av det felles arbeidsbudsjettet skulle nyttes til lønn for menighetsarbeidere i konferansekretsens mørke strøk!

Dermed er det også sagt noe viktig om hvordan vekkelserne medvirker til å *rive ned stammeskillene* mellom madagasserne innbyrdes. Nattverdfellesskapet og den gjensidige omsorg for sjelene er hevet over alle de naturgitte forskjellighetene og de tradisjonsfestede skille-murene. Her er det ikke tale om slave-ættet eller adelssekt, ikke kulturbegunstiget eller «primitiv», ikke rik eller fattig. Her er det bare tale om virkelig livsfellesskap med *Kristus* og derved indirekte *med alle Kristi forskjellige venner*. Også i denne forbindelsen kan det sies at alt evangeliserende arbeid sikter på og fører til det nevnte målet, men vekkelserne gir det hele større fart og bredere tyngde i folkets samlede bevissthet.⁴³

Overfor *den romersk-katolske villfarelse og vranglære* betyr vekkelserne ny og betydningsfull kraft og klarhet. I den romersk-katolske virksomheten er *troen* det samme som ikke å protestere mot eller nekte kirkens offisielle dogmer og trossetninger. En overlater hele det problemkomplekset til kirkens geistlige og setter sin lit til kirkens bønner for den avdøde. Intet av dette kan komme på tale hvor evangeliet har satt den enkelte ansikt til ansikt med den levende Gud uten annen mellominstans enn forsoneren Jesus Kristus. Vi opplever derfor stadig at folk som kommer i syndenød innen den romersk-katolske kirkes ramme, søker til den lutherske kirke og leverer fra seg alle sine aluminiumsmedaljer som de har mottatt fra de romersk-katolske lederne, sine bønnebøker og sine rosenkranser, og ber om å få alt dette brent på samme måten som hedningene leverer fra seg sine tryllemidler, avguder og amuletter. Prestskapet som midlertjeneste for sjelene etter romersk-katolsk tankegang er utelukket hvor den evangeliske vekkelserne har fått tak. På samme måten er det med den romersk-katolske kirkens vranglære, f.eks. om ekteskapet. Våre vekkelserfolk sier det til dels like fram til patere som tar opp diskusjon med dem: Dere har gjort ekteskapet til et sakrament, uten at det har hjemmel i Ordet. Men dere som

vil være kirkeledere, skal bli bedre enn andre ved å avholde dere fra kirkens sakrament! Hva mer trengs for å åpenbare selvmot-sigelsen i deres egen tankegang og trosformler! Nei, gå inn i det monogame ekteskapet, herr pater, og praktiser kjærlighet, renhet og selvfornektelse selv! — Særlig markert ble avstandtagen fra romersk-katolsk lære hos våre folk da dogmet om Jomfru Marias le-gemlige himmelfart ble proklamert som obligatorisk trossetning for alle romersk-katolske Allehelgensdag i jubileumsåret 1950. Slikt tjener sikkert til å befeste evangeliet *rent* mellom de evangeliske kristne på Madagaskar.

Videre kunne det her være mye å ta med om f.eks. *forholdet mel-lom madagasser og misjonær* sett ut fra at de to representerer hen-holdsvis fargede og kvite nasjoner. Som i en sum kan det sies at raseproblemet faktisk ikke eksisterer i det daglige samarbeidet mel-lom de madagassiske ledere og kristne i forholdet til misjonærene. Saken er at det fra første stund har vært arbeidet etter den linjen at de alle er brødre. Og at alle er forpliktet til å yte hver sitt beste til den felles løsning av den felles oppgave som er fra den samme Gud som er begge parters rette far. I det hele har aldri misjonærene våre der ute betraktet arbeidet på Madagaskar som noe privat. De har betraktet det som Guds. Derfor er det for lenge siden slutt med at en misjonær f.eks. omtaler en prest eller lærer av folkets egne der ute som «sin» prest eller «sin» lærer. De betrakter dem som medarbeidere, med gjensidig tillit og respekt. Og alt vårt arbeid der ute har bare spurt etter dyktighet og utrustning for å fullføre tjenesten, ikke etter hudfarge.

Hadde det vært anledning burde så en del av *vekkelseslivets farer* vært fremhevet her til slutt. Saken er jo at all grøde står i fare til innhøstningen er vel over. Og nettopp under «styrtfiske» er faren for revne garn og rastløshet til stede. Men dette får vi ta fram en annen gang. Kort kan det sies at det beste vernet om sunt liv, er det livet som på grunn av sin egen indre rikdom renser seg selv, at legemets egen kraft overvinner sykdomsfarene som all smitte innebærer. Og dermed er behovet for stadig nye vekkelse understreket. Og de nye vekkelsene må som de vi alt har mottatt, ofres og bes fram ved flittig og uegennyttig tjeneste for Guds ansikt

og i Guds kraft. Så er Han selv i alle fall rikets egen Herre med allmakt og løfter om at selv dødsrikets porter ikke skal få overhånd.

Det er nemlig ennå langt igjen før Madagaskars over fire millioner er blitt Kristi smerters lønn. Inntil det skjer, arbeider vi som om alt avhang av oss, og ber som om alt avhang av Gud.

NOTER

- ¹ Egentlig *seks* større vekkelserørstler, for den som Ravelonjanahary ledet, kan ses som helt selvstendig ved siden av Rajaoferas. Her er disse to av praktiske grunner sett under ett, især fordi Rajaofera betraktet seg som Ravelonjanaharys arvtager. Ingen visste da at Ravelonjanahary skulle overleve både Rajaofera og Rakotozandry.
- ² ... «en l'espace de 30 ans de 1865 à 1895 la Mission Protestante, a eu, à elle seule (all protestantisk virksomhet på øya ses altså i denne fremstillingen under ett — G.N.), 102.000 élèves. Aujourd'après 56 ans d'efforts ininterrompus, l'Administration Française et les Missions de toutes confessions ne peuvent prétendre à plus de 180.000 écoliers!» Fandrosoam-baovao, Tananarive, No 319, den 14. desember 1951, s. 1, spalte 3.
- ³ 5. Mos. 33, 27.
- ⁴ Se blant andre kilder A. Thunem: «Vækkelsen på Madagaskar», Stavanger 1926.
- ⁵ Som historisk datum i denne forbindelsen settes gjerne 5. oktober 1894, da Rainisoalambo hadde sitt syn. Men bevegelsens sterke breddevirkning viste seg først for alvor omkring århundreskiftet.
- ⁶ De første evangeliske misjonærene til Madagaskar som kan settes i forbindelse med den egentlige evangeliseringsepoken der ute, var David Jones og Thomas Bevan som kom til østkysten av Madagaskar i 1818.
- ⁷ «Qui dit protestant, dit Anglais; qui dit catholique, dit Français».
- ⁸ Se bl.a. Gabriel Nakkestad: «En heltinne blant spedalske», Stavanger 1941, s. 112—121.
- ⁹ Alle som på Madagaskar utfører helbredelse ved bønn og håndspåleggelse, kjenner selvsagt Jak. 5, 14, men likevel nytter de aldri olje eller salving med olje. Grunnen er den romersk-katolske villfarelse som av Jak. 5, 14 har konstruert et sakrament som de kaller «Den siste olje». Når en katolsk geistlig salver med den siste olje, vet alle at det menneskelig talt sikkert er helt på slutten med den syke. Den katolske villfarelse har på det vis medført at det er praktisk umulig for protestanter å nytte olje ved salving der ute. Og den kjente katolske praksis gir alltid forestillinger om nær forestående død, ikke om helbredelse og liv, slik som ordet i Jak. 5, 14 tilsikter.
- ¹⁰ Se Fr. Birkeli: «Madagaskar for Kristus», Stavanger 1937.
- ¹¹ Hennes opprinnelige og borgerlige navn var Renilåhy.
- ¹² Rowlands og frue var misjonærer på Ambohimandrôso i LMS's tjeneste. Se «Au souffle de l'esprit. La vie consacrée du Pasteur D. Rakotozandry et l'histoire du réveil de Farihimèna» av G. S. Chapus et F. Bothun, Impr. Luth. Tananarive 1951. (Souf. Esp.) samt «Ny amin' dRavelonjanahary any Manolo-trôny (Betsiléo) Tananarive, Impr. de l'Imérina 1928». Anonym forfatter.
- ¹³ Ravelonjanahary betyr «den som Skaperen (Gud) har gjort levende».
- ¹⁴ Også en norsk misjonærhustru i arbeidet på Madagaskar søkte henne for faretruende sterkt svekket hørsel. Ravelonjanaharys håndspåleggelse og bønn hjalp den syke norske misjonæren merkbart. Hun er fremdeles i full virksomhet ved sin manns side på en av våre innlandstasjoner på Madagaskar.

- 15 Se G. Nakkestad: «Herrens hånd er her å merke», Stavanger 1945.
- 16 Temerina-stammen er Madagaskars betydeligste folkestamme på alle vis. Den teller for tiden om lag en million medlemmer, dvs. bortimot en fjerdedel av hele øyas samlede befolkning.
- 17 Høvdingens navn har vært feilaktig gjengitt på flere vis, bl.a. med Kidizôky. Navnets rette form er Kidisiôky dvs. «mannen med den spede plystretonen». Som følge av sin omvendelse fikk han ved dåpen et nytt navn: Rasôanjanahàry dvs. «den som Skaperen (Gud) har gjort vel imot».
- 18 Misjonsprest Hans Bjåstad har gitt denne meddelelsen måde muntlig og skriftlig.
- 19 På disse kanter er det overmåte sjelden å treffe kvinner over 25 år som kan lese og skrive. Stort bedre er det heller ikke med menn over 35, bortsett fra embetsmenn, forretningsfolk og slike som har vært elever i kirkeskolene. Prosenten på analfabeter må være forstemmende høy, selv om det bare er usikre offisielle oppgaver å støtte en klar angivelse på.
- 20 Ambohipinôana heter den, dvs. trosbyen, en landsby som ble til fra 1947 av på det plantefeltet som Vangaindrano menighets mannsforening tidligere hadde nyttet som sitt.
- 21 Hans borgerlige navn var opprinnelig Tovily Laisôa. Begge disse navnene har en platt og lite smigrende betydning på dialekten der nede. Selv valte han navnet Jean Bert på et tidlig tidspunkt. På søknad som vi fremmet i 1950, fikk han ved lovvedtak rett til å hete Laisôa Jean Bert.
- 22 Betâfo stasjon ble grunnlagt av norske misjonærer den 4. desember 1867.
- 23 Se især Souf. Esp. Men også misjonsprest Hans Buvarp: «Vekkelseslederen Rakotozandry Daniel» i «Hellige Jul», NMS, Stavanger 1951, s. 15 ff.
- 24 Misjonær frk. Lovise Melands muntlige meddelelse.
- 25 Dette må ikke tolkes som konfesjonell løshet eller bekjennelsesmessig likegyldighet. Alt vekkelses-arbeidet der ute har en klar og rik bekjennelsesglede.
- 26 Sml. f.eks. «Noely tao Farihimena» av Ramasitera Samuël i «Ny Hpamangy Noely 1951», Impr. Luth. Tananarive 1951, s. 5 f.
- 27 Det er ingen statskirkeordning på Madagaskar. Ingen prest er embetsmann med vigselmyndighet. Alle lovlige ekteskap må registreres hos administrasjonen før ektefellene, dersom de er kristne, kan få kirkelig velsignelse over ekteskapet sitt.
- 28 Se f.eks. «The Missionary», Minneapolis, USA, nr. 6, s. 11 ff. og nr. 7, s. 7 ff. for 1951.
- 29 De som på oppfordring har vært sendt sørover fra Vangaindrano, er Sambatra, Jean Bert, Justin Lehilahy og Esaia Voloposa.
- 30 Det var ELC's kirkekonferanse ved tilsynsmannen i Fort Dauphin som sto som innbyder til disse besøkene, og vi i Vangaindrano strakte oss så langt som mulighetene overhodet tillot utsendelse av «iraka».
- 31 «Firaisana Kristiana», Impr. Luth. Tananarive, nr. 7 og 8, desember 1951, s. 2, spalte 3: «Trano ho an'ny mpiandry» av Rapoly Ernest.
- 32 Fil. 4, 5b.
- 33 Endog misjonærenes vurdering av de madagassiske medarbeiderne har her fått et verdifullt korrektiv. Avdøde kollega Carlson i Manantenina, ELC, uttalte til undertegnede omtrent følgende: «Da jeg kom hit ut, tenkte jeg i mitt stille sinn: det er *tross alt* godt at vi har madagassiske prester. I min nåværende andre arbeidsperiode er jeg kommet til at våre madagassiske prester er oss jevnbyrdige. Og opplever jeg min tredje omgang her ute, vil det sikkert bli til at jeg i mine madagassiske medarbeidere ser mine overmenn.» Dette er både uttrykk for en våken misjonærs vekst nedad i eget øye, og den madagas-

- siske medarbeiders vekst i omsorg og tjeneste. Se også Johannes Skauge: «Store Afrika med sjumilssteg», Stavanger 1951, s. 110–115, særlig s. 112.
- 34 For det meste samlet i «Ny lalàn'ny Fiangonana Loterana Malagasy, Lalàna iombonan' ny Konferansa dimy (fra 1951 av: enina) tonta», 136 sider, Impr. de la Mis. Norv. Tananarive.
- 35 Esaïas 55, 10–13. Jfr. tilsynsmann Strands refleksjoner fra yngre, tunge år: «For det er tunge tiders trøst at gjerningen er Hans.»
- 36 Når en nyomvendt kom til Rakotozandry med den beskjed at «lyset var gått opp» for ham, spurte vekkelleslederen ofte: «Hvor mange har du så selv ledet til den samme Frelser?» Etter misjonsprest E. Listors muntlige meddelelser.
- 37 Under et stort anlagt foredrag for en temmelig eksklusiv forsamling i Paris høsten 1933 uttalte den kjente jesuitt og forfatter Pierre Lhande bl. a. om-trent følgende (her sitert etter hukommelsen): «Den største hindring for romersk-katolsk virksomhet på Madagaskar er ikke hverken farlig klima eller grunnfestet hedenskap, men den protestantiske og da især den lutherske skole-misjonsvirksomhet. Lutheranernes skoler skaper bevislig personligheter som støtter seg hårdnakket til den Bibelen som protestantene har. Det er faktisk ingen rimelig utsikt til at en som er blitt formet i protestantisk skolemisjon, noen gang skal kunne tilpasse seg moderkirkens autoritet.»
- 38 Da herr Ed. Oechsner de Conincks uttalelse har vakt en del oppsikt, siteres den her i sin helhet med vedkommende avsnitts ordlyd: «Il est remarquable de constater que les réveils survenus à Madagascar se sont tous produits dans le territoire dévoulu à la Mission Luthérienne de Norvège. Comment cela se fait-il? A mon humble avis, en voilà la raison. Si des mouvements semblables avaient vu le jour dans la circonscription d'une autre Mission, ils auraient couru plus de risques de dévier qu'au sein de la Mission Norvégienne. Et cela, moins pour des raisons doctrinales et confessionnelles que pour les raisons d'ordre et de vie spirituelle. Le fait est que dans la Mission Norvégienne, l'organisation et la discipline ecclésiastiques sont plus poussées que dans les autres Sociétés travaillant à Madagascar.» Souf. Esp. s. 47.
- 39 Mt. 13, 31–32.
- 40 Mt. 6, 33.
- 41 «Det ritualet som hadde gyldighet da jeg ble ordinert til prest, kommer jeg til å fortsette med å bruke så lenge jeg gjør prestetjeneste i det hele tatt,» sa en av de eldre og dyktige prestene våre der ute da det reviderte og nye ritualet skulle tas i bruk i 1951.
- 42 Det mest vellykte forsøket hittil på å beskrive en slik scene synes å være Erna Huitfeldts i «Makter i mørke», Stavanger 1949, s. 154 f.
- 43 I «Fandrosoam-baovao» ble det ved årsskiftet 1950/51 redaksjonelt hevdet at det ikke lenger er noen reell mening i å snakke om f. eks. et snes forskjellige folkestammer på Madagaskar. Det virkelige skillet mellom innbyggerne på Madagaskar går i dag etter linjen: *kristen eller ikke-kristen*. Nevnte avis er en venstreorientert, temmelig radikal publikasjon.